

תוכן:

חלק א': שיטות מחקר במדעי ההתנהגות 3

פרק ראשון: המחקר במדעי ההתנהגות חשיבותו, מאפייניו, בעיותיו הייחודיות – גישות מחקריות חלופיות 3

מאפייני המחקר במדעי ההתנהגות 3

בעיות ייחודיות למחקר במדעי החברה: 5

האם מדעי החברה הם מדע? 6

שאלות לדוגמה: 7

פרק שני: תכנון המחקר – שאלת המחקר והתאמתה לגישה המחקרית, השערות, משתנים (תלוי ובלתי תלוי), קשר (סיבתי ומתאמי), מושגים נומינליים והגדרות אופרציונליות 8

מחקר כמותי / איכותי 8

שלבי המחקר במחקר הכמותי / אמפירי: 8

משתנים: 12

קבוע: 12

משתנה תלוי ומשתנה בלתי תלוי: 12

סוגים של קשר בין משתנים: 13

הגדרה נומינלית ומושג נומינלי: 14

הגדרה אופרציונלית ומושג אופרציונלי: 16

שאלות לדוגמה: 18

פרק שלישי: סוגי מחקר – מחקר כמותי ומחקר איכותי 23

מחקר כמותי: 23

מחקר איכותני: 23

מערכי מחקר במחקר הכמותי: 24

מדגמים: 28

שיטות דגימה: 29

כלים לאיסוף נתונים: 30

מערכי מחקר במחקר האיכותני: 34

שאלות לדוגמה: 39

פרק רביעי: תוקף ומהימנות 41

תוקף: 41

מהימנות: 43

שאלות לדוגמה: 45

חלק ב': עיבוד כמותי של נתונים 47

פרק ראשון: ארגון נתונים בלוחות ובהצגה גרפית 47

משתנים כמותיים ומשתנים איכותיים 47

משתנה בדיד ומשתנה רציף: 47

סולמות מדידה: 48

51..... : שאלות לדוגמה

56..... **פרק שני: תיאור התפלגות הנתונים באמצעות אחוזונים, מדדי מרכז ומדדי פיזור**

56..... : מדדי מרכז

60..... : מדדי פיזור

65..... : שאלות לדוגמה

66..... **פרק שלישי: מדדי קשר בין משתנים – המתאם**

66..... : קשר בין משתנים

66..... : קשר חיובי וקשר שלילי

67..... : המתאם

72..... : שאלות לדוגמה

חלק א': שיטות מחקר במדעי ההתנהגות

פרק ראשון: המחקר במדעי ההתנהגות חשיבותו, מאפייניו, בעיותיו הייחודיות – וגישות מחקריות חלופיות

מאפייני המחקר במדעי ההתנהגות

מדעי ההתנהגות כוללים את הפסיכולוגיה, הסוציולוגיה והאנתרופולוגיה.

מטרת המחקר במדעי ההתנהגות היא לנסות לחשוף ולתאר את הסדר התרבותי, החברתי, הכלכלי, הפוליטי והאישי. אנחנו רוצים לתאר הבדלים בין תרבויות (אנתרופולוגיה), התנהגות של בני אדם בתוך החברה הספציפית שהם חיים בה (סוציולוגיה) והתנהגות של כל אדם בפני עצמו (פסיכולוגיה).

על מנת לתאר את המציאות באופן שיהיה מוסכם על כמה שיותר בני אדם, אנחנו עושים זאת בשיטה המדעית ובעזרת **מחקר אמפירי**. בעזרת מחקר אמפירי אנחנו יכולים לתאר את המציאות באופן **אובייקטיבי**.

המחקר במדעי ההתנהגות מאופיין ב:

- אמפיריות
- אובייקטיביות
- סקרנות
- ספקנות
- שאיפה להכללה

אמפיריות:

אמפיריות היא איסוף נתונים בעזרת כלי מחקר שונים ובדיקת הנתונים כדי להגיע למסקנות.

הגדרה

אמפיריות היא עיסוק בנתונים שנאספו בשדה המחקר – קבוצת האנשים שנבדקו במחקר. המחקר האמפירי אינו מסתפק במידע שמקורו באינטואיציה, בניסיון אישי ובספרות (ספרות יפה או ספרות מחקר). אחד המאפיינים החשובים של תיאוריה אמפירית הוא **היכולת להפריך אותה**. לדוגמה: חוקר מציע תיאוריה לפיה תרבויות שונות זו מזו בגלל שבכל אחת מהן שולט חייזר אחר בעזרת קרינה שבני האדם לא יכולים להבחין בה ולמדוד אותה. תיאוריה זו אינה אמפירית כיוון שאי אפשר להפריך או לאשש אותה – ההגדרה שלה היא כזאת שמונעת מאתנו "לגלות" שהיא לא נכונה.

אובייקטיביות:

אובייקטיביות היא חקירה של נושא ללא השפעת אמונותיו של החוקר.

הגדרה

כדי שתחום יוכל להיחשב למדע עליו להיחקר באופן אובייקטיבי, כלומר **ללא השפעה של אמונותיו של החוקר**. ברור כי ברוב המקרים לחוקר הניגש לבצע מחקר יש השערות, אמונות ואף תקוות בקשר לתוצאות המחקר שלו. אין ציפייה שחוקר יגיע נטול כל זיקה לנושא, אלא שידע לאמץ גישה ניטרלית. השפעות של אמונות החוקר יכולות לבוא לידי ביטוי בבחירת שיטת מחקר מסוימת, בהתייחסות חלקית לתוצאות, בהסקת המסקנות ובניסוחן. **הליך המחקר יחשב אובייקטיבי ותקף אם אפשר לשחזר אותו** – לבצע אותו בעיתויים בלתי תלויים תחת אותם תנאים ויתקבלו תוצאות זהות או דומות מספיק. יש הסבורים שאין אפשרות לחוקר לנתק את אמונותיו לחלוטין בעת ביצוע המחקר ולכן השפעתן ישתקפו במסקנות החוקר ועל כן יטענו שמדעי החברה חסרים את מימד האובייקטיביות. אחרים טוענים כי המחקרים בתחום דווקא ניחנים במידה גבוהה מספיק של אובייקטיביות. גם נושא השחזור אינו פשוט. רבים מהמחקרים בפסיכולוגיה לא הצליחו לשחזר, אך מאידך - גם הרבה מחקרים בתחום הרפואה למשל, הנחשב לתחום מדעי ללא עוררין, הרבה מהמחקרים לא הצליחו לשחזר. בניסיון לפתור את בעיית האובייקטיביות - נהוג כי חוקר מפרט את אמונותיו כחלק ממחקרו, כך שעמיתיו המקצועיים יוכלו לבקר את ממצאיו במידת הצורך.

סקרנות:

סקרנות היא השאיפה לחקור את האמת בלי להתחשב בתוצאותיה.

הגדרה

החוקר צריך לחקור נושא מסוים מכל צדדיו, גם אם חלק מהתוצאות לא מתאימות למה שחשב או לא תואמות את ההשקפות הקודמות שלו.

ספקנות:

ספקנות היא הנכונות להטיל ספק בכל שלב משלבי המחקר.

הגדרה

החוקר צריך תמיד להטיל ספק. **הספקנות באה לידי ביטוי בכל שלבי המחקר:** בעצם הצבתה של שאלת המחקר, בבדיקתה האמפירית, בשחזור המחקר ובהצגה של כלי המחקר, של הממצאים ושל המסקנות לעמיתים (חוקרים אחרים) לשם ביקורת. **בתור התחלה אנחנו מטילים ספק בתיאוריות שאנחנו מכירים** – וכך אנחנו בוחרים את שאלת המחקר שלנו. לדוגמה, חוקר מסוים למד באוניברסיטה שאנשים נוטים להגיב בלחץ כשהם עומדים לפני קהל. החוקר יטיל ספק וישאל – האם זה תמיד כך? אותו חוקר יוכל לנסח שאלת מחקר חדשה: "האם אנשים יראו יותר לחץ כאשר הם עומדים לפני קהל של אנשים שהם מכירים?". **בהמשך הטלת הספק תתבטא גם בבדיקה האמפירית:** החוקר יוכל לבדוק את השאלה שלו בעזרת שני כלי מחקר שונים (למשל להעביר לנבדקים שאלונים, וגם להעמיד אותם בסיטואציה ממשית של עמידה לפני קהל) על מנת לבדוק אם התוצאות שיתקבלו מתאימות. **כאשר יציג החוקר את המחקר שלו, במאמר או לפני חוקרים אחרים, הוא ידגיש את הספקות שאפשר עדיין להטיל בתוצאות שלו, ויציע רעיונות נוספים או חלופיים. לבסוף, חוקרת אחרת אולי תטיל בהמשך ספק בתוצאות מחקרו של החוקר הראשון, ולכן תנסה לשחזר את המחקר שלו במחקר משלה.**

שאיפה להכללה היא הרצון לנסח חוק כללי מתוך דגימה של מקרים ספציפיים.

כאשר אנחנו עורכים מחקר במדעי ההתנהגות **השאיפה שלנו הוא להגיע למסקנות שיהיו נכונות לגבי כמה שיותר אנשים**. למשל, אנחנו רוצים להיות מסוגלים לומר: "בני אדם בוחרים חברים הדומים להם בתכונותיהם". עם זאת, אנחנו לא יכולים לשאול באופן אישי כל אדם בעולם לפי אילו תכונות בחר את החברים שלו. לכן, בעזרת כלים אמפיריים וניתוח של התוצאות שלהם, החוקרים מנסים לגבש חוק כללי המתאר את ההתנהגות שנמדדה אצל קבוצה של נבדקים, כדי שנוכל להסביר באמצעות חוק זה התנהגויות במצבים דומים. כך אין צורך לחזור על המדידה שוב ושוב.

השאיפה להכללה אינה מאפיינת את כל סגנונות החקר במדעי ההתנהגות. היא מאפיינת רק את הגישה הכמותית. המחקר האיכותי אינו רואה בהכללה מטרה. נדון במאפייני המחקר הכמותי והמחקר האיכותי בהמשך.

בעיות ייחודיות למחקר במדעי החברה:

למחקר במדעי ההתנהגות כמה בעיות ייחודיות, שלא תמיד מאפיינות תחומי מדע אחרים:

- **הסובייקטיביות של החוקר היא תלוית-תרבות**. כלומר, חוקר שמגיע מתרבות מסוימת מחזיק בערכים שנובעים מהתרבות שלו, ונוטה להאמין שכל התרבויות מתנהגות כמו התרבות שלו. לדוגמה, חוקר אמריקאי שחוקר תקשורת בין אנשים יכול להניח שגם אנשים מתרבות גרמנית או יפנית יתקשרו באותה צורה ותוך שימוש באותן מחוות. בפועל, דברים כאלה משתנים מאוד בין תרבויות.
- **הטיית המחקר**: כיוון שמדעי ההתנהגות עוסקים בבני אדם ובאופן בו ההתנהגות שלהם מושפעת מגורמים שונים, **עריכת המחקר יכולה להשפיע על התנהגות הנבדקים**. לדוגמה, אם אנחנו רוצים לבדוק האם בני אדם לומדים טוב יותר בסביבה רועשת או בסביבה שקטה, נוכל להזמין למעבדה נבדקים ולתת להם ללמוד חומר שקט או בחדר רועש. עם זאת, אנחנו צריכים לקחת בחשבון שעצם העובדה שנבדקים נמצאים במקום חדש ולא מוכר יכולה להשפיע גם היא על יכולת הלמידה שלהם.
- **מורכבותה של המציאות הנחקרת**: בתחומים כמו פיזיקה, שיכולים ליצור במעבדה מצב שבו יש שני אטומים במרחב ריק, אפשר לבדוק איך אטום אחד משפיע על אטום שני. במדעי

ההתנהגות, לעומת זאת, אנחנו חוקרים בני אדם, חברות או תרבויות, וכל אלה נתונים כל הזמן להשפעות חיצוניות ופנימיות שונות ומגוונות. לכן פעמים רבות יש קושי לבדד משתנים, כלומר ליצור מצב שבו יש רק גורם אחד שמשפיע על התנהגות יחידה.

האם מדעי החברה הם מדע?

בעבר הרבה אנשים טענו שמדעי החברה אינם מדע כי הם לא עומדים בדרישות האמפיריות והאובייקטיביות:

- אמפיריות: כיוון שהרגשות והמחשבות הם ייחודיים לכל אדם, אין דרך טובה למדוד אותם, ואין דרך טובה להפריך תיאוריות שמבוססות עליהם.
- אובייקטיביות: כיוון שחוקרים הם אנושיים, הם לא יכולים לחקור התנהגות אנושית בצורה אובייקטיבית ובלי הטיות.

עם זאת, ככל שעובר הזמן השיטות בהן חוקרים במדעי החברה הופכות יותר ויותר מדעיות. מול הטענה שהשיטות אינן מדעיות אפשר להציג את השימוש המתרחב בניסויים ובניתוח נתונים בעזרת סטטיסטיקה. בנוסף, חוקרים עושים מאמץ להפריד בין האמונות והדעות שלהם לבין המחקר, בין היתר, כפי שצינו קודם, על-ידי כך שהם מצהירים על האמונות שלהם כדי שחוקרים אחרים שמבקרים את המאמר יוכלו לקבוע אם המחקר הושפע מהן. טיעון נוסף לגבי ה"מדעיות" של מדעי החברה הוא השימוש בביקורת עמיתים.

<p>ביקורת עמיתים היא מצב בו חוקרים בוחנים מחקרים שנערכו על-ידי חוקרים אחרים, במטרה לבדוק אם המחקר נערך באופן הנכון ביותר ואם יש בו חלקים הזקוקים לשיפור או לבדיקה חוזרת.</p>	 הגדרה
---	---

זהו כלי חשוב שמאפשר לחוקרים לשמור על האובייקטיביות ועל מהלך מדעי תקין במחקרים שלהם.

לסיכום, המחקר במדעי החברה שואף לעבוד בכלים אמפיריים ומדעיים כדי לחקור את התנהגות האדם ברמת התרבות השלמה, החברה הספציפית או האדם בפני עצמו. תחום המחקר הזה שונה מתחומי מחקר אחרים, והוא מתאפיין ביתרונות ייחודיים ובבעיות ייחודיות.

מושגים – סיכום:

- **אמפיריות:** איסוף נתונים בעזרת כלי מחקר שונים ובדיקת הנתונים כדי להגיע למסקנות.
- **אובייקטיביות:** חקירה של נושא ללא השפעת אמונותיו של החוקר.
- **סקרנות:** השאיפה לחקור את האמת בלי להתחשב בתוצאותיה.
- **ספקנות:** הנכונות להטיל ספק בכל שלב משלבי המחקר.
- **שאיפה להכללה:** הרצון לנסח חוק כללי מתוך דגימה של מקרים ספציפיים.
- **הטיית המחקר:** מצב שבו אופן עריכת המחקר משפיע על התנהגות הנבדקים.
- **סובייקטיביות החוקר:** הקושי של החוקר (ושל בני אדם באופן כללי) להבין שבני אדם שונים ובני תרבויות שונות רואים את המציאות באופן שונה.
- **שדה המחקר:** התחום בו המחקר נערך (מתייחס לתחום התיאורטי ולחלק הרלוונטי באוכלוסייה).
- **שחזור המחקר:** היכולת לערוך באופן מלא מחקר שכבר נערך בעבר, במטרה לאשש או להפריך את המסקנות שלו.
- **ביקורת עמיתים:** מצב בו חוקרים בוחנים מחקרים שנערכו על-ידי חוקרים אחרים, במטרה לבדוק אם המחקר נערך באופן הנכון ביותר ואם יש בו חלקים הזקוקים לשיפור או לבדיקה חוזרת.

שאלות לדוגמה:

1. ציין והסבר שני גורמים המקשים על ביצוע של מחקר במדעי החברה.
2. המחקר במדעי ההתנהגות:
  - א. הצג שניים מהמאפיינים של המחקר במדעי ההתנהגות (מדעי החברה).
  - ב. הצג אחת מהבעיות הייחודיות למחקר במדעי ההתנהגות.
3. הצג טיעון אחד שתומך בטענה שמדעי החברה הם מדע, ונימוק אחד שתומך בטענה שמדעי החברה אינם מדע.

פרק שני: תכנון המחקר – שאלת המחקר והתאמתה לגישה המחקרית, השערות, משתנים (תלוי ובלתי תלוי), קשר (סיבתי ומתאמי), מושגים נומינליים והגדרות אופרציונליות

מחקר כמותי / איכותי

המחקר במדעי החברה נחלק לשני סוגים: מחקר כמותי ומחקר איכותני. נסביר אותם כאן בקצרה ונשוב לעסוק בהם בהרחבה בפרק 3.

<p>מחקר כמותי: סוג מחקר שהמטרה שלו היא לנסח חוקים כלליים (אמירות שנכונות לכל האנשים) בעזרת ניתוח של כמה שיותר נתונים. מחקר כזה מתבצע בעזרת ניסויי מעבדה, תצפיות ושאלונים.</p>	 <p>הגדרה</p>
--	---

<p>מחקר איכותני: סוג מחקר שהמטרה שלו היא להגיע למסקנות עמוקות על הסיבות להתנהגויות של אנשים ולתת להן פרשנות. מחקר כזה מתבצע בעזרת ניתוח של מסמכים וראיונות עומק עם אנשים.</p>	 <p>הגדרה</p>
--	---

שלבי המחקר במחקר הכמותי / אמפירי:

המחקר במדעי ההתנהגות הוא תהליך, ויש לו כמה שלבים.

1. **העלאת בעיה:** החוקר יכול לחקור שאלה שהוא רואה שמופיעה בחיי היומיום, להרחיב שאלה שעלתה במחקרים קודמים שלו או של חוקרים אחרים, או לנסות לשחזר מחקר של חוקר אחר.
2. **ניסוח שאלת מחקר:** שאלת המחקר היא הבסיס למחקר כולו. היא תוחמת את המחקר, כלומר – מגדירה מה אנחנו רוצים לחקור ומה לא, וקובעת באילו שיטות נוכל להשתמש כדי להגיע לתוצאות שיענו על השאלה.
3. **ניסוח השערות:** החוקר משער מראש מה יהיו התשובות לשאלות המחקר שלו, כך שבסיומו של המחקר הוא יוכל לומר "צדקתי" או "טעיתי". ההשערות יכולות להיות מבוססות על התיאוריה שבה תומך החוקר, על הספרות המחקרית (כלומר, על תוצאות של מחקרים קודמים והפרשנות שניתנה להם על-ידי החוקרים), או על אינטואיציה ואמונה.
4. **בחירת כלי המחקר ואיסוף הנתונים:** לפי שאלת המחקר החוקר יבחר את כלי איסוף הנתונים המתאימים ביותר. לדוגמה, אם השאלה שלנו היא על עמדות של בני אדם בסוגיה כלשהי, כלי המחקר המתאים ביותר יהיה שאלונים, כי בעזרתם אנחנו יכולים לקבל מידע על עמדותיהם של נבדקים רבים. לעומת זאת, אם אנחנו שואלים שאלה על ההתנהגות של בני אדם בסיטואציה מסוימת, נעדיף להשתמש בתצפית – בשדה או במעבדה.
5. **ניתוח הנתונים והסקת מסקנות:** לאחר שהחוקר אסף את כל הנתונים הדרושים לו, הוא מנתח אותם באמצעים כמותיים או איכותיים ומנסה להגיע למסקנה אותה ניתן להכליל.

נציג דוגמה לכל שלבי המחקר:

העלאת בעיה	<p>חוקרת מתעניינת בנושא של מוטיבציה. היא רואה שהבת שלה, שלומדת בתיכון, מאבדת מוטיבציה לקראת סוף שנת הלימודים, ורוצה לבדוק האם באופן כללי תלמידי תיכון נוטים לאבד מוטיבציה לקראת סוף השנה.</p>
ניסוח שאלת מחקר	<p>לאחר מכן החוקרת מנסחת את שאלת המחקר: היא מחליטה איזו אוכלוסייה היא מעוניינת לחקור – למשל, תלמידי תיכון במרכז הארץ. היא מחליטה מה הדרך הטובה ביותר לבדוק את השאלה (למשל לבדוק את רמת המוטיבציה של תלמידים בתחילת, באמצע ובסוף השנה), ומה הכלים המתאימים לכך ביותר (לדוגמה – שאלונים). בהתאם היא מנסחת את שאלת המחקר: "האם תלמידים בכיתות י' עד י"ב הלומדים בבתי ספר תיכוניים במרכז הארץ יפגינו רמות נמוכות יותר של מוטיבציה בתחילת חודש יוני (סוף שנת הלימודים) ביחס לרמה שיפגינו בתחילת חודש אוקטובר (תחילת שנת הלימודים)?"</p>
ניסוח השערות	<p>בשלב הבא החוקרת תחפש מחקרים קודמים שנעשו על הנושא של מוטיבציה, תראה אם היא מסכימה עם הרעיונות שמוצעים בהם, ובהתבסס על המחקרים ועל ניסיונה האישי כחוקרת תנסח השערות על תוצאות המחקר. לדוגמה, היא יכולה לשער כך: "ציוני התלמידים בשאלון המוטיבציה בחודש יוני יהיו נמוכים באופן מובהק (כלומר, באופן שניתן להוכיח בעזרת חישובים סטטיסטיים) מציוניהם של אותם תלמידים בחודש אוקטובר."</p>
בחירת כלי מחקר ואיסוף הנתונים	<p>לאחר ניסוח שאלת המחקר וההשערות, החוקרת בוחרת את כלי המחקר וכלי איסוף הנתונים. היא מחליטה לבחור באופן אקראי תיכון אחד מחולון, תיכון אחד מהרצליה ותיכון אחד מראשון לציון, ומתוכם לבחור באקראי תלמיד אחד מכל כיתה. היא מנסחת שאלון שמודד מוטיבציה, ומחלקת אותו לתלמידים שנבחרו, פעם אחת בתחילת חודש אוקטובר ופעם אחת בתחילת חודש יוני.</p>
ניתוח הנתונים והסקת מסקנות	<p>לבסוף, החוקרת אוספת את השאלונים מהתלמידים ומנתחת את הנתונים שהתקבלו. על סמך הנתונים האלה היא יכולה לקבוע האם ההשערה שלה היתה נכונה או שגויה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - אם ההשערה היתה נכונה, נוכל לומר שתלמידים באמת מפגינים פחות מוטיבציה בסוף השנה. אז החוקרת תוכל להסיק שזו התנהגות שמאפיינת את כלל אוכלוסיית המחקר שלה (תלמידי תיכון ממרכז הארץ). - אם ההשערה היתה שגויה, לא נוכל לומר שתלמידים מפגינים פחות מוטיבציה בסוף השנה. נוכל לומר שהתלמידים הפגינו את אותה מידה של מוטיבציה בתחילת ובסוף השנה, או שאולי אפילו הפגינו יותר מוטיבציה בסוף השנה.

שאלת מחקר: השאלה הבסיסית שמכתיבה מה המחקר בודק.

הגדרה

שאלת המחקר מגדירה מה בדיוק אנחנו רוצים לבדוק במחקר שלנו. במחקר איכותני אנחנו בדרך כלל רוצים לבדוק מה הגורמים לתופעה מסוימת, ולכן נשאל שאלות כמו "מה גורם לאנשים להתנהג באגרסיביות?" או "איך מתפתחת התופעה של התמכרות לטכנולוגיה?". במחקר כמותי, לעומת זאת, אנחנו צריכים לשאול שאלה שנוכל לענות עליה באמצעות ניתוח של נתונים. לכן צריך לבחור שאלה שאפשר לענות עליה באמצעים אמפיריים, כלומר – באמצעות ניסוי שיש לו תוצאות ברורות. שאלת המחקר במחקר כמותי תעסוק בקשר שיש בין שניים (או יותר) תהליכים או תופעות בעולם. לדוגמה, שאלת המחקר:

"האם מידת הנעליים של אדם משפיעה על הביטחון העצמי שלו?"

בשאלה זו אנחנו שואלים על הקשר בין שני גורמים:

- מידת הנעליים
- הביטחון העצמי

בנוסף, שאלת מחקר צריכה להיות מנוסחת בבהירות, כלומר להשתמש בשפה ברורה ולהשתמש במונחים שהקורא יכול להבין (ואם לא בטוחים בזה – צריך להסביר אותם).

שלושת הקריטריונים לשאלת מחקר:

1. השאלה צריכה לבטא יחס בין שני גורמים (משתנים)
2. השאלה צריכה להיות מנוסחת בבהירות
3. אפשר יהיה לבדוק את השאלה באמצעות בדיקה אמפירית

סוגי שאלות שלא יכולות לשמש כשאלות מחקר:

- משפטים טאוטולוגיים:

משפטים טאוטולוגיים: משפטים שאינם ניתנים להפרכה, כלומר – משפטים שהם נכונים תמיד.

הגדרה

טאוטולוגיה (או משפט טאוטולוגי) היא משפט שהוא נכון בכל מצב. בשאלת מחקר, הכוונה היא לשאלה שמכילה את התשובה של עצמה. דוגמה למשפט טאוטולוגי הוא משפט שמגדיר מושג מסוים באמצעות אותו מושג, כמו למשל "מי שנותן לילדים נפצים נותן להם חומר נפץ" – נפצים הם סוג של חומר נפץ, ולכן אי אפשר להפריך את המשפט הזה (הוא נכון בכל מצב).

שאלת מחקר טאוטולוגית תהיה שאלה שהתשובה עליה נכונה תמיד, אפילו לפני שבדקנו אותה. דוגמה לשאלת מחקר כזאת היא "האם אנשים שייחשפו למצבים מלחיצים יפתחו תגובות של לחץ?" השאלה הזאת טאוטולוגית, כי ההגדרה של אירועים מלחיצים היא